

Talep Büyümesi Yenilenebilir Kaynaklarla Karşılmalı...

Enerji Yoğunluğu için Yeni Bir Model Geliştirilmeli

EMO İzmir Şubesi 30. Dönem Enerji Komisyonu

Türkiye'de 2010 yılında 128 bin 280 gigavatt saat (GWh) olan elektrik üretimimiz 2014 sonunda yaklaşık iki kat artarak, 257 bin 220,1 GWh'e ulaşmıştır. Elektrik üretimindeki yıllık büyüme 2014 yılında yüzde 4,4 olurken, büyüme trendi bir miktar hız keserek 2015 yılında da devam etmiştir. Aralık 2015 verilerine göre üretim, bir önceki yıla göre yüzde 3 büyüyerek, 259 bin 611 GWh'e yükseldiği göz önüne alınırsa, bu büyümenin önümüzdeki yıllarda da devam edeceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu büyümenin etkileri ne yazık ki istatistiklerle sınırlı kalmamaktadır. Kurulmak istenen doğalgaz ve kömüre dayalı termik santrallerin yanı sıra HES'lerin de geçtiğimiz 15 yıllık dönemde ciddi çevresel ve toplumsal sorunlara yol açtığına hep birlikte şahitlik etmekteyiz.

Sürekli büyüyen enerji talebini dengelemenin en iyi yolu hem sanayide hem de konutlarda enerjinin verimli kullanılmasıdır. Sanayide birim üretim başına düşen enerji kullanımını yani "enerji yoğunluğunu" düşürmek, hem enerji ithalatından kaynaklı cari açığın küçültülmesi hem de üretimin daha ucuza mal edilmesi için hayati önemdedir.

Enerjinin daha verimli kullanılmasına ilişkin yurttaşlara yönelik bilinçlendirme çalışmaları elbette önemlidir. Ancak kamu spotları ya da benzer kampanyalar ne yazık ki "lüzumsuzsa söndür" boyutunu aşmamaktadır. Konutlarda kullanılan elektrikli ev aletleri, A veya daha üstü enerji sını-

fına giren cihazlarla büyük ölçüde değiştirildi, tasarruflu ampul kullanımı da oldukça yaygın hale geldi. Isıtma ve soğutma giderlerini azaltmak için de yalıtım ve mantolama uygulamaları kapsamında tüm yurttaki hummalı bir çalışma sürdürüldüğüne şahit oluyoruz. Henüz yapılacak çok şey olmasına rağmen konutlarda, ciddi bir ilerleme sağlandığını söyleyebiliriz.

Enerji verimliliği, asgari yaşam konforuna zarar vermeden daha az enerji tüketmek anlamına gelmektedir. Artan enerji fiyatları nedeniyle her geçen gün büyüyen "enerji yoksulu" geniş halk kitleleri oluşuyor. Yurttaşlar lamba yakmaktan korkar hale düşürülmüştür. Geçmiş yıllarda özelleştirme ve piyasalaştırma alışmalarıyla enerji fiyatlarının yükselerek, zorunlu bir tasarrufa neden olacağına ilişkin Dünya Bankası raporlarında yer alan öngörü; AKP döneminde yaşama geçirilmiştir. Yurttaşlar için "tasarruf kültürü" piyasa eliyle zorlayarak, oluşturulmuştur.

Sanayide Verimlilik için Yaptırımlar

Konunun diğer tarafı olan sanayi ve ticarethaneler de ise "verimlilik" kapsamında istenilen yol henüz alınmamıştır. Sanayi kuruluşları ve ticarethaneler, enerji giderlerini hizmet ve ürünlere yansıtılmaktadır. Hatta bu kalemleri gider göstererek vergiden düşme olanakları da vardır. Enerji Verimliliği Kanunu'nda örneğin binalarda mantolama yapılmamasının bir yaptırımı olmakla birlikte sanayi kuruluşlarındaki enerji yoğunluğunu için gönüllük esası getirilmiştir. Üstelik

yurttaşlar için herhangi bir teşvik tanımlanmamışken, enerji yoğunluğunu düşüren sanayi kuruluşlarına enerji giderinin yüzde yirmisine kadar mali bir teşvik uygulanmaktadır. Ancak gönüllülüğe dayalı bu teşvik mekanizması da etkili olmamıştır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Türkiye'nin milli gelir başına tüketilen enerji yoğunluğunun 2023 yılına kadar, 2011 yılına göre en az yüzde 20 azaltılması hedeflediğini açıklamıştı. Ancak yürürlükteki mevzuatla bu hedeflerin tutturulması mümkün değildir. Meskenler artan faturalarla baş edebilmek için olanaklar ölçüsünde tasarruf önlemi alınırken, sanayi kuruluşları için bilgilendirme ve kampanyalardan daha çok zorlayıcı tedbirlere ve yaptırımlara ihtiyaç vardır.

Enerji Yoğun Alanlar Sınırlandırılmalı

Sürekli artan enerji ihtiyacımızın gerekçelerini sorgulamadan bütünlüklü bir enerji politikası üretilmez. Çevreye, kentsel ve tarihsel dokuya saygılı, bilgi yoğun, teknoloji yoğun bir sanayileşme ve enerji politikası yaşama geçirilmelidir. Enerji yoğunluğu ancak yüksek katma değerli, çevre dostu, yerli üretim teknolojilerine dönük bir Ar-Ge ve sanayileşme politikasıyla düşürülebilir. Ne yazık ki bugün kullanılan üretim modeli, yüksek enerji maliyetlerinin işçilik giderlerinin düşürülmesiyle dengelenmesine dayalı olarak sürdürülmeye çalışılmaktadır. Bu model, güvencesiz bir çalışma hayatı yarattığı gibi toplum genelinde de bir yoksullaşmaya

neden olmaktadır. Sanayide makinelerin verimli olanlarla değiştirilmesiyle önlem alınabileceği gibi demir çelik benzeri enerji canavarı ancak katma değeri düşük ürünler elde edilen sanayi kollarının küçültülmesine de gidilebilir. İşlerliği olan bir teşvik ve yaptırım mekanizması oluşturarak, enerji yoğun ve çevreye zarar veren sanayi tesisleri için sınırlandırmaya gidilmelidir. Tonlarca demirin bir mikro işlemci etmediği bir dünyada, Türkiye'nin bilgi yoğun bir üretim modeline geçmesi hem enerji ihtiyacını düşürecek, hem de yüksek teknoloji ithalatının yarattığı sorunları çözecektir.

Verimliliği artırarak talebin düşürülmesiyle birlikte rüzgar ve güneş başta olmak üzere yenilenebilir enerji kaynakların payının yükseltilmesi için de kamusal bir anlayışla hazırlık yapılmalıdır. Tüm elektrik üretim metodlarının çevreye az ya da çok olumsuz etkileri söz konusudur. Bilindiği gibi hem ithal kaynak bağımlılığını hem de çevresel etkileri azaltmak için "temiz" tabir edilen yenilenebilir kaynaklara tüm dünyada bir yönelik söz konusudur. Ülkemiz yerli ve yenilenebilir kaynakların kullanımı açısından da ne yazık ki gelişmemiş ülke konumundadır. Son yıllarda rüzgar enerjisinin kullanımındaki artış umut veri-

cidir. Rüzgar enerjisine dayalı kurulu gücün toplam kurulu güce oranı, 31 Aralık 2015 itibarıyla yüzde 6,1 düzeyindedir. Lisanssız üretim kapsamında güneş enerjisine dayalı kurulu gücün oranı ise yüzde 0,3 kadardır. Yine lisanssız üretim kapsamında önemsenmeyecek kadar küçük bir rüzgar kurulu gücü de bulunmaktadır.

Rüzgarın üretimdeki payı 2015'de 11 milyon 543 bin 59 MWh ile yüzde 4'e kadar yükselmiştir. İthal kaynaklara bağımlılık 2015'de de yüksek düzeydedir. Bu yıl hidrolik üretimin yüksek düzeyde olmasına rağmen doğalgazın payı ancak yüzde 38'e kadar düşürülebilmştir. Fuel-Oil ve ithal kömüründe hesaplanmasıyla ithal kaynak bağımlılığının daha da yüksek olduğu görülecektir. Nitekim 2015'in son atında Türkiye Elektrik İletim A.Ş. (TEİAŞ) verilerine göre; hidrolik üretimin payı yüzde 16'ya kadar gerilerken, ithal kaynak oranı ise yüzde 60 olarak açıklanmıştır.

ÇED İşlevli Hale Gelmeli

Yerli ve yenilenebilir kaynakların, merkezi bir planlama içinde, kamusal bir anlayışla kullanılmasını yıllardır dillendiriyoruz. Yerli ve yenilenebilir kaynakların kullanımında özellikle HES projelerinde karşımıza çıkan çevre sorunlarının, rüzgar ve güneş projelerine de sıçraması engellenmelidir. Günümüzde geliştirilmiş en temiz enerji üretme yöntemlerinin bile, kar hırsı nedeniyle çevre yıkımlarına neden olduğu hepimiz tarafından bilinen gerçeklerdir. Plansız ve özel sektörün inisiyatifine bırakılmış üretim modeli kapsamında rüzgar projelerinde de sorunlar yaşanması kaçınılmazdır.

Ülkemizde Çevresel

Etki Değerlendirme (ÇED) raporları ve ÇED süreçlerinde ciddi bir çevresel analiz yapılmamaktadır. ÇED raporları uzmanlıkları tartışmalı, yatırımcı şirketten ihale alan başka şirketler tarafından hazırlanmaktadır. Yatırım izni kapsamında sıradan bir evraktan öteye gitmeyen ÇED sürecinde yapılan bilgilendirme toplantıları, yöre halkının görüşlerini aktarabileceği tek platformdur. Yatırımlara taraf kişi veya kurumların kurduğu işlevi "olumlu" görüş vermekten öte gitmeyecek kimi derneklerin de bu toplantılara katılması, ÇED sürecini bütünüyle işlevsiz hale getirecektir. Yöre halkı, kendilerini temsil etmeyen bu yapıların sürece katılmasına itiraz etmelidir.

Raporların, bünyesinde uzmanlar bulunduran kamu kuruluşu niteliğindeki bağımsız kurumlar tarafından tanzim edilmesi sağlanmalıdır. Yöre halkı ancak bağımsız raporlarla gerçekten bilgilendirilebilir. Çevresel etkilerin yanında projenin tarım, turizm ve yaşam alanlarına vereceği zararlara ilişkin de sağlıklı bilgilendirme yapılmalıdır. Çevreye zararı olmasa dahi yöre halkından onay almamış, toplumsal sorunlara neden olma ihtimali olan projeler yaşama geçirilmelidir. Enerji santralleri sıradan endüstriyel tesisler olmadığı gözönüne alınarak, lisanslama aşamasında çevresel ve toplumsal sorunların yaratacağı kamusal maliyetler de hesaba katılarak, derinlikli bir analiz yapılmalıdır.

Gelişmiş kabul edilen ülkelerde enerji talebinin düştüğü, üretimin katma değeri yüksek teknoloji içeren ürünlere kaydırıldığı gerçeğinden yola çıkarak ülkemizi için bir yol haritası oluşturulmalıdır. Enerjinin büyük ölçüde yenilenebilir kaynaklardan elde edildiği bir üretim modeliyle desteklenecek bir sanayi politikası zaman geçirilmeden yaşama geçirilmelidir.

2015 KAYNAKLARA GÖRE ÜRETİM DAĞILIMI		
Kaynaklar	MWh	Yüzde
Fuel-Oil + Asfaltit + Nafta + Motorin	5.170.939	2
İthal Kömür + Taş Kömürü + Linyit	72.791.886	28
Doğalgaz + Lng	98.326.026	38
Çok Yakıtlılar Sıvı+D.Gaz	1.563.303	1
Termik Toplam	177.852.155	69
Hidrolik Barajlı	46.186.617	18
Hidrolik Akarsu	20.711.285	8
Hidrolik Toplam	66.897.902	26
Rüzgar	11.543.059	4
Jeotermal	3.318.417	1
Türkiye Üretim Toplamı	259.611.533	100